

*Kristine Alpena, Master's student
Baltic International Academy
Latvia*

Challenging of a procurement contract in the context of protection of the rights of private persons

Abstract. There is still no faith in society that procurement can be done fairly and in line with the objectives pursued. The selection of tenders and the award of contract continue to raise doubts about the customer's integrity and the appropriateness of the choice of offer.

The regulatory framework for the selection of public service contracts and the award of contracts has been examined in the research, the problems and legal relationships that are more common in practice identified and described, the causes of the problems identified and their consequences described, as well as solutions to existing problems proposed.

Key words: procurement, contracts, private person, remedy, public interest.

*Кристине Альпена, магистрант
Балтийская Международная Академия
Латвия*

Оспаривание договора о закупках в контексте защиты прав частных лиц

Аннотация. В обществе до сих пор ощущается недоверие относительно добросовестности государственных закупок, и того, осуществляются ли они в соответствии с поставленными целями. Выбор предложений исполнения договора и предоставление права на заключение договора часто вызывают сомнения в честности заказчика и целесообразности выбора конкретного предложения.

В статье исследуется нормативно-правовая база, регулирующая выбор тех, с кем заключаются договоры о государственном обслуживании, обозначены проблемы и рассмотрены правовые отношения, часто возникающие на практике, установлены причины этих проблем и описаны их последствия, а также предложены пути решения существующих проблем.

Ключевые слова: (государственные) закупки, договоры, частное лицо, средство защиты прав, общественный интерес.

*Kristīne Alpēna, maģistrante
Baltijas Starptautiskā akadēmija
Latvija*

Iepirkumu līgumu apstrīdēšana privātpersonu tiesību aizsardzības kontekstā

Anotācija. Sabiedrībā joprojām nav ticības, ka iepirkumi varētu noritēt godīgi un atbilstoši tiem izvirzītajiem mērķiem. Piedāvājumu izvēlē un līgumslēgšanas tiesību piešķiršana joprojām bieži rada šaubas par pasūtītāja godaprātu un piedāvājuma izvēles pamatotību.

Šajā rakstā tiek pētīts sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju iepirkumu piedāvājuma izvēles un līgumslēgšanas tiesību piešķiršanas tiesiskais regulējums, konstatētas un raksturotas praksē biežāk sastopamās problēmas un likumsakarības, noskaidroti problēmu rašanās cēloņi, kā arī raksturotas to izraisītās sekas un piedāvāti esošo problēmu risinājumi.

Atslēgvārdi: iepirkumi, līgumi, privātpersonas, tiesību aizsardzības līdzekļi, sabiedrības intereses.

Ievads

Iepirkumam ir svarīga nozīme, jo tas ir viens no tirgus un komercdarījumu instrumentiem, kas izmantojams, lai panāktu gudru, ilgtspējīgu un iekļaujošu izaugsmi, vienlaikus nodrošinot visefektīvāko valsts, pašvaldību līdzekļu izmantošanu sabiedrības vajadzībām. Sabiedrībai ir svarīgi, lai par tās naudu tiktu panākts vislabākais iespējamais risinājums un naudai tiktu piešķirta vislielākā vērtība. Latvijā šobrīd ir divi iepirkumu procedūras regulējumi: Publiskā iepirkuma likums [1] un Sabiedriskā pakalpojuma sniedzēju iepirkuma likums [2]. Katrā iepirkumu gadījumā pasūtītājs darbojas divās pakāpēs.

Pirmajā pakāpē tiek pieņemts lēmums par līgumslēgšanas tiesību piešķiršanu, bet otrajā pakāpē notiek šā lēmuma īstenošana privāttiesiskā ceļā – tiek slēgts iepirkuma līgums, kuram tiek piemēroti vispārējie civiltiesību noteikumi. Iepirkumu likuma mērķis ir nodrošināt iepirkumu atklātumu [3], piegādātāju brīvu konkurenci, vienlīdzīgu un taisnīgu attieksmi pret tiem, kā arī pasūtītāja līdzekļu efektīvu izmantošanu, maksimāli samazinot tās risku. Galvenais šo divu sistēmu mērķis un uzdevums ir noslēgt būvdarbu, piegādes un pakalpojumu līgumu.

Pētījuma problēmas aktualitāte ir pamatojama ar to, ka Latvijā iepirkuma īpatsvars ir pietiekami liels un nevienam neizraisa šaubas arī tas apstāklis, ka iepirkuma tiesiskais regulējums tomēr

nav perfekts, ka tajā ir savi trūkumi un nianšes, kuras joprojām nav noregulētas, par to liecina publiskajā telpā esošie skandāli, kā piemēram, Rīgas satiksmes iepirkumi, nebeidzamie vilciena vagonu iepirkumi un citi.

Pētījuma novitāte un aktualitāte teorētiskajā aspektā izpaužas kā:

1. Sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju iepirkumi jāvērtē, kā ekonomiskās sistēmas sastāvdaļa, tādēļ vērtēšanas rezultātā izvēlētais piedāvājums un cena ir ciešā kopsakarā ar valsts attīstību;

2. Nepietiekami izpētīts efektīva iepirkuma jautājums un iepirkuma līguma apstrīdēšana privātpersonu tiesību aizsardzības kontekstā;

Pētījuma mērķis ir izpētīt piedāvājuma izvēles un līgumslēgšanas tiesību piešķiršanas, izpildes un laušanas tiesisko regulējumu, konstatēt problēmas un piedāvāt risinājumus SPSIL regulējuma pilnveidošanai. Pētījuma objekts ir iepirkuma procedūra un iepirkuma līgumu tiesību piešķiršana, izbeigšana un laušana. Ņemot vērā to, ka visbiežāk piemērotā iepirkuma procedūra ir atklāts konkurss [4], pamatā tiks pētīta iepirkuma līguma slēgšanas tiesību piešķiršana, izbeigšana un laušana šīs iepirkumu procedūras ietvaros.

Lai sasniegtu pētījumā definēto mērķi ir izvirzīti sekojoši darba uzdevumi :

1. Izpētīt iepirkuma procedūras tiesisko regulējumu;
2. Izpētīt ar piedāvājuma izvēles un lēmumu

par līgumslēgšanas tiesību piešķiršanu, izbeigšanu un izpildi saistīto praksi, lai noskaidrotu aktuālās problēmas un praksē konstatētos trūkumus;

3. Analizēt iegūto informāciju un apkopot darba gaitā gūtos secinājumus, kā arī izteikt priekšlikumus pētāmās problēmas risināšanai.

Pētījums kopumā sniedz ieskatu daudzveidīgajās ar līgumu slēgšanu, uzraudzību, grozīšanu un laušanu saistītajās problēmās, un tas nepretendē uz pilnīgu un vispusīgu šo jautājumu analīzi. Pētāmajiem jautājumiem, iespējams, nav viena pareizā, bezstrīdus risinājuma, jo iespējama sadursme starp atšķirīgiem viedokļiem. Tomēr autore piedāvā savu skatījumu uz šīm problēmām, kas pamatots ar praktisko pieredzi, rosinot izvērtēt un pārdomāt jautājuma problemātiku un aktualitāti.

Svarīgākās atziņas teorijā un praksē

Pētījuma rezultāta tika izpildīts pētījumā izvirzītais mērķis. Kā rezultātā tika gūtas atziņas, ka iepirkuma vērtēšanas procesam ir svarīga nozīme, jo tā rezultātā tiek piešķirtas līgumslēgšanas tiesības. Jebkurš iepirkums, kurš ir veikts neievērojot iepirkuma likuma galveno mērķi - nodrošināt iepirkumu atklātumu, piegādātāju brīvu konkurenci, vienlīdzīgu un taisnīgu attieksmi pret tiem, kā arī pasūtītāja līdzekļu efektīvu izmantošanu, maksimāli samazinot tās risku. Tāpēc ir ļoti būtiski, lai iepirkumam izvirzītās prasības tiktu vērstas tikai un vienīgi uz iepirkuma priekšmetam atbilstoša un pēc iespējas kvalitatīvāka izpildījuma saņemšanu, nevis uz kādu citu interešu nodrošinājumu. Labākais veids, lai iepirkums norisinātos veiksmīgi, ir pušu komunikācija attiecībā uz nolikumā norādītajām prasībām.

Iepirkuma procedūras sagatavošanas posma mērķis ir izstrādāt stingru procesu nepieciešamo būvdarbu, pakalpojumu vai piegāžu izpildei. Tas ir visbūtiskākais procesa posms, jo tā laikā pieņemtie lēmumi noteiks visas procedūras iznākumu.

Sagatavošana dažkārt var aizņemt ilgu laiku, taču tā vienmēr ir būtisks posms. Atkarībā no līguma apjoma un sarežģītības sagatavošana var aizņemt dienas vai pat mēnešus, pirms pienāk paziņojuma par līgumu publicēšanas termiņš. Tomēr pareizai plānošanai būtu jāsamazina risks, ka līgumu nāksies grozīt vai izmainīt izpildes laikā, un tā var palīdzēt novērst kļūdas. Iepirkuma procedūras dokumentu sagatavošana ir izšķirīgs iepirkuma procedūras posms. Tas nosaka, kā pasūtītā-

js izskaidros tirgus dalībniekiem, proti, tiem, kuri ir ieinteresēti piedalīties iepirkuma procedūrā, savas vajadzības un ar tām saistītos mērķus un prasības.

Ļoti būtiski ir izskausts favorītismu iepirkumos, ar ko tiek apzīmēta nepamatota priekšrocība vai labvēlīgu apstākļu radīšana konkrētam pasūtītāja subjektīvi izraudzītam pretendētam, pasargājot to no reālas konkurences.

Pareizi sagatavotā līgumā jāiekļauj noteikumi par spēkā esošo regulējumu, līguma priekšmetu, cenu, kavējumiem, pārkāpumiem, atbildību, strīdu izšķiršanu, pārskatīšanu, intelektuālā īpašuma tiesībām, konfidencialitātes ievērošanas pienākumiem un jebkuriem citiem būtiskiem aspektiem. Līgumam ir jābūt taisnīgam un līdzsvarotam riska dalīšanas nozīmē. Proti, līgumslēdzējam iestādēm jāizvairās no klauzulām vai līguma noteikumiem, kas nodod darbuzņēmējam tādus riskus, kuri ir pilnīgi ārpus viņa kontroles, jo tie var ierobežot piedāvājumu skaitu, būtiski ietekmēt cenu vai izraisīt strīdus par līgumu.

Uz to norāda arī Civillikuma [5] 1587.pants, kas nosaka, ka tiesīgi noslēgts līgums uzliek līdzējam pienākumu izpildīt apsolīto, un ne darījuma sevišķais smagums, ne arī vēlāk radušās izpildīšanas grūtības nedod vienai pusei tiesību atkāpties no līguma, kaut arī atlīdzinot otram zaudējumus. Tas nozīmē, ka līgumam apliecinājuma statuss par darījuma īstumu, līgums ir apliecinājums par pušu attiecībām.

Pēc līguma slēgšanas tiesību piešķiršanas izraudzītais pretendents kļūst par izpildītāju, kas atbild par līguma izpildi, nodrošinot būvdarbus, piegādes vai pakalpojumus pasūtītājam.

Šā iepirkuma procedūras posma mērķis ir nodrošināt līguma apmierinošu izpildi un to, ka gan izpildītājs, gan pasūtītājs izpilda savas saistības. Līgumos parasti iesaistās dažādas ieinteresētās personas, tos īsteno ilgā laika posmā un tiem vajadzīgi ievērojami resursi. Tāpēc var rasties sarežģītas situācijas, neparedzēti apstākļi un kavējumi. Šā iemesla dēļ ir būtiski, lai pasūtītājs ieguldītu laiku un resursus savu līgumu pienācīgai vadībai un uzraudzībai.

Līguma izpilde sastāv no daudzām daļām, kuras pasūtītājam rūpīgi jāapsver:

1. saziņa ar izpildītāju un šo attiecību vadība;
2. līguma vadība (t. i., piegāde, laika grafiks, riski un uzskaitē);
3. līguma grozījumi un iespēja līgumu priekšlaikus izbeigt;

4. sūdzību un tiesiskās aizsardzības mehānismi;

5. līguma izpildes noslēgšana.

Autore secina, ka abām pusēm ir izdevīgi līguma izpildes laikā izveidot un uzturēt atklātas un konstruktīvas attiecības starp izpildītāju un pasūtītāju. Regulāra un gluda saziņa nodrošinās zināšanu kopīgu izmantošanu, veidos kopīgu izpratni un paaugstinās spējas prognozēt iespējamās problēmas vai riskus.

Arī paša pasūtītāja interesēs ir nodrošināt šādu attiecību veidošanos, jo izmaksas, ko izraisa līguma izbeigšana priekšlaikus, neapmierinošas darbības sekas vai neplānota izpildītāja nomaiņa, rada ļoti lielus zaudējumus. Autore norāda, ka praksē līguma izpilde un attiecības ar pasūtītāju tiek akcentētas tajos iepirkuma līgumos, kas ir saistīti ar ES fonda līdzfinansējuma apguvi.

Būtiskākie iepirkumu jomu regulējošo normatīvo aktu pārkāpumi, kuru seku novēršanai nav pietiekami efektīvu līdzekļu:

1. līguma noslēgšana, nerīkojot iepirkuma procedūras,

2. līgumu steidzīga noslēgšana, nedodot privātpersonām pietiekami efektīvas iespējas apstrīdēt pieņemtos lēmumus,

3. prasību par zaudējumu piedziņu celšanas efektivitāte.

Līdz šim pretendents sūdzību par iepirkuma procedūras pārkāpumiem varēja iesniegt IUB līdz iepirkuma līguma noslēgšanai vai, ja iepirkuma līgums jau noslēgts, – ne vēlāk kā divu mēnešu laikā no dienas, kad Likumā paredzētajā kārtībā IUB mājaslapā vai Eiropas Savienības Oficiālajā Vēstnesī publicēts paziņojums par līguma slēgšanas tiesību piešķiršanu. Pēc minētā termiņa sūdzības iesniedzējs pasūtītāja pieņemtos lēmumus var pārsūdzēt tiesā likumā noteiktajā kārtībā. Tomēr tiesa, ja sūdzība vispirms nav iesniegta IUB, šādus pieteikumus nepieņem, to pamatojot ar apstākli, ka nav ievērota ārpusstiesas strīdu risināšanas kārtība, proti, vispirms sūdzība iesniegta IUB. Iepriekšējais iepirkuma likums neparedzēja kārtību, kuru ievērojot, privātpersona varētu efektīvi aizstāvēt savas tiesības, ja iepirkuma procedūra iepirkuma līguma noslēgšanai vispār nav rīkota.

Pirms jaunā tiesību aizsardzības līdzekļa iestāšanās iepirkumu jomu regulējošajos likumos privātpersonām jau noslēgtu iepirkumu līguma gadījumā bija ierobežotas iespējas savas tiesības aizstāvēt (piemēram, celt prasību vispārējās jurisdikcijas tiesā, pamatojoties uz Civillikuma 1415.

pantu), taču pieejamie tiesību aizsardzības līdzekļi nebija ātri un efektīvi, lai aizstāvētu savas tiesības. Lai risinātu konstatētās problēmas pamatojoties uz direktīvu 2007/66/EK, PIL un SPSIL, Aizsardzības un drošības jomas iepirkuma likumā [6] un Publiskās un privātās partnerības likumā [7] ir noteikta kārtība, kāda privātpersonas var lūgt tiesu atzīt iepirkuma līgumu par spēkā neesošu, to grozīt, vai atcelt, vai saīsināt termiņu.

Taču tiesību aizsardzības līdzeklis nesniegs vēlamu rezultātu visos gadījumos. Likumos ir precīzi noteikts, kuru pārkāpumu gadījumā tiesa varētu iepirkuma līgumu atzīt par spēkā neesošu, grozīt vai atcelt to noteikumu, vai saīsināt termiņu.

Tiesības aizsardzības līdzekli var izmantot tad, ja:

1. līgums noslēgts, nepiemērojot to iepirkuma procedūru vai kārtību, kas bija jāpiemēro,

2. nepamatoti netika publicēti nepieciešamie dalības uzaicinājumi vai iepirkums nepamatoti tika veikts kā t.s. B daļas pakalpojuma iepirkums,

3. iepirkuma līgums tika noslēgts, kaut arī IUB bija ierosinājis administratīvo lietu par iesniegumu par pārkāpumiem, un lēmums vēl nebija pasūtītājam zināms.

Pieteikums privātpersonai jāiesniedz Administratīva rajona tiesā, kura lietu izskata triju tiesnešu sastāvā Administratīvā procesa likumā noteiktajā kārtībā (izņemot, ciktāl iepirkumu un publiskās un privātās partnerības jomu regulējošos likumos nav noteikti atsevišķi speciālie noteikumi, kas atšķiras no vispārējās kārtības).

Izmantojot šo tiesību aizsardzības līdzekli, privātpersona var cerēt uz vienu no šādiem spriedumiem:

1. iepirkuma līgums tiks atzīts par spēkā neesošu no noslēgšanas brīža;

2. tiks grozīti vai atcelti iepirkuma līguma noteikumi, vienlaikus saīsinot iepirkuma līguma termiņu;

3. tiks saīsināts iepirkuma līguma termiņš.

Iespējams, ka piedāvātie tiesību aizsardzības līdzekļi privātpersonu tiesību aizsardzībā, kad iepirkuma līgums jau ir noslēgts, nav pietiekami, bet noteikti tie ir jāvērtē pozitīvi salīdzinājumā ar situāciju, kādi tie bija sākotnējā regulējumā.

Jebkuram procesam ir mērķis, šajā gadījumā mērķis ir sodīt pasūtītāju, bet ne tikai. Kaut arī mērķis nav skaidri pateikts ne direktīvā 2007/66/EK, ne likumos, kas regulē iepirkumu

un publiskās un privātās partnerības jomu, ne arī šo likumu anotācijās, taču no tiesību normām var secināt, ka šī tiesību aizsardzības līdzekļa mērķis ir sodīt pasūtītāju, nodrošinot, ka ar šī tiesību aizsardzības līdzekļa piemērošanas rezultātā panākamo rezultātu pasūtītāji tiek atturēti no līguma noslēgšanas, būtiski pārkāpjot iepirkumu un publiskās un privātās partnerības jomu regulējošos likumus.

Autore norāda, ka secinājums par šādu mērķi izriet no SPSIL 79.panta 3.daļā un PIL 75.panta 3.daļā noteikto, ka Tiesa, izvēloties sprieduma veidu, izvērtē, kurš sprieduma veids konkrētajā gadījumā ir pietiekami samērīgs, iedarbīgs un preventīvs, lai nodrošinātu, ka turpmāk pasūtītājs nepieļauj šā likuma pārkāpumus.

Autore uzskata, ka izvirzītais soda mērķis ir daļēji uzskatāms par pamatotu, jo pēc iepirkumu pamatprincipiem un uzstādījumiem par iepirkuma organizēšanu ir atbildīgs pasūtītājs, ja pasūtītājs neievēro iepirkuma procedūras organizēšanas kārtību tad vainojams ir pasūtītājs, tāpēc jāvēršas pret pasūtītāju, sodot to. No otras puses, kurš šajā situācijā būs lielāks zaudētājs, ja, piemēram, iepirkuma līgums atzīts par spēkā neesošu no noslēgšanas brīža? Pasūtītājs nesaņems precī, pakalpojumus vai būvdarbus un, iespējams, neiztērēto naudu pasūtītājam būs jāatskaita atpakaļ valsts budžetā (tiešo pārvaldes iestāžu gadījumā). Taču no otras puses, ir risks, ka nesaņemto preču, pakalpojumu vai būvdarbu gadījumā cietīs sabiedrības intereses, jo, iespējams, iepirkums tika organizēts ar mērķi nodrošināt sabiedrības vajadzības. Normatīvie akti nosaka, ka tiesa neatzīst iepirkuma līgumu par spēkā neesošu, negroza vai neatceļ to noteikumus, ja sabiedrības interesēs ir būtiski saglabāt iepirkuma līguma radītas sekas. Tā kā sabiedrības intereses var būt visplašākas, visticamākais, pasūtītāji centīsies argumentēt, ka līguma radītās sekas ir jāsaglabā, jo tas ir sabiedrības interesēs. Pieļaujams, ka, ņemot vērā administratīvajā procesā pastāvošo objektīvo izmeklēšanu principu, arī tiesas centīsies noskaidrot, vai sabiedrības interesēs ir būtiski saglabāt iepirkuma līguma radītās sekas.

Taču tas vienlaicīgi rada tām privātpersonām, kuras ir izvēles priekšā – iesniegt pieteikumu tiesā vai nē, neskaidrību par izredzēm panākt iecerēto iznākumu. Tā kā sabiedrības intereses var tikt iztulkotas plaši, neesot tiesu judikatūrai, pašlaik ir praktiski neiespējami prognozēt, kā administratīvās tiesas novērtēs sabiedrības intere-

ses iepirkumu gadījumā.

Autore norāda, ka šo neskaidrību rezultātā attiecībā uz sabiedrības interešu tulkojumu var likt privātpersonām izvēlēties par pieteikuma nesniegšanu tiesā. Papildus iepriekš minētajam, ir, ka privātpersonai nav ekonomiskas intereses iesniegt pieteikumu tiesā. Ekonomiskā interese varētu būt cerība piedalīties jaunā iepirkumā. Taču, pat pieņemot, ka tiesa varētu atzīt līgumu par spēkā neesošu vai saīsināt termiņu, tas vēl nenodrošina iespēju, ka tiks uzsākts jauns iepirkums, vai ka jaunā iepirkuma noteikumi būs tādi, lai Autores secinājums ir viennozīmīgs, ka bija nepieciešams uzlabot to privātpersonu, kas ir ieinteresētas piedalīties iepirkumos, tiesību aizsardzību, ir nepieciešams diskutēt par sabiedrības interesēm, kuru vārdā būtu būtiski saglabāt iepirkuma līguma radītās sekas.

Taču vienlaicīgi nepieciešams tiesisko regulējumu tālāk pilnveidot, diskutējot un meklējot dažādu iepirkumu veidiem pielāgotos risinājumus tam, kas notiek ar līguma izpildījumu gadījumos, kad tiesa atzīst par spēkā neesošu (no noslēgšanas brīža) līgumu, kas ir daļēji vai pilnībā izpildīts.

Atbilstoši judikatūrai iepirkumu likums neliedz jau spēku zaudējušu iepirkuma līgumu atzīt par spēkā neesošu no noslēgšanas brīža [8]. Tas nozīmē, ka arī jau pilnībā izpildīts līgums var tikt atzīts par spēkā neesošu no noslēgšanas brīža.

Apkopojot iepriekš minēto autore izsaka priekšlikumu, ka privātpersonu tiesību aizsardzībai sākotnēji ir jānodrošina atklāta iepirkuma procedūra, kura tiek organizēta EIS. Sistēma spētu nodrošināt to, lai netiktu aizskartas privātpersonu tiesības uz faktu, ka nav tikusi izvēlēta atbilstoša iepirkumu procedūra, kā arī tiktu ievēroti nogaidīšanas termiņi attiecībā uz paziņojumu par uzvarētāju.

Papildus tam autore norāda, ka būtu nepieciešama alternatīva attiecībā uz tiem līgumiem, kas ir daļēji vai pilnībā izpildīti. Autore izsaka šādus priekšlikumus:

1. ja pretendents nogaidīšanas termiņa laikā nav iesniedzis iebildumus vai sūdzību, par noslēgto līgumu un tā uzvarētāju, tad uzskatu, ka tam nav tiesības to darīt, kad līgums ir daļēji vai pilnībā izpildīts. Taču alternatīvajām sankcijām jābūt iedarbīgām, samērīgām un preventīvām;

2. pagarināt normatīvajos aktos noteikto nogaidīšanas termiņu no desmit dienām līdz divdesmit dienām, kas dotu iespēju attiecīgajiem

pretendenti ilgāku laiku, lai izskatītu līguma slēgšanas tiesību piešķiršanas lēmumu un izvērtētu, vai ir lietderīgi sākt sūdzības iesniegšanas procesu. Papildus tam, ja pretendents nolēmis iesniegt sūdzību nogaidīšanas termiņa laikā, tad pretendents ir pienākums informēt pasūtītāju ne vēlāk, kā septiņas dienas pirms nogaidīšanas termiņa beigām par lēmumu iesniegt sūdzību.

Autore norāda, ka nogaidīšanas termiņam ir liela nozīme attiecībā uz līguma parakstīšanu un spēkā stāšanos. Jo, attiecīgi, pasūtītājam būtu iespēja pagarināt iesniegtā piedāvājuma derīgumu, kā arī papildus vienoties par līgumu slēgšanas termiņa pagarinājumu.

Autore, kā papildus priekšlikumu nogaidīšanas termiņam un alternatīvajām sankcijām iesaka soda naudas piemērošanu pasūtītājam. Soda naudas apjoms būtu no 5% līdz 10% no līgumcenas.

Autore secina, ka iepirkuma procesam ir jābūt publiskam un caurskatāmam, lai nevienai no pusēm nebūtu iespēja savu tiesību aizsardzību izmantot ļaunprātīgi un kavētu līguma slēgšanu un tā izpildi.

Secinājumi

1. Iepirkuma procesam ir jābūt publiskam un caurskatāmam, lai nevienai no pusēm nebūtu iespēja savu tiesību aizsardzību izmantot ļaunprātīgi un kavētu līguma slēgšanu un tā izpildi.

2. Izvirzītajām prasībām ir jābūt vērstām tikai un vienīgi uz iepirkuma priekšmetam atbilstoša un pēc iespējas kvalitatīvāka izpildījuma saņemšanu, nevis uz kādu citu interešu nodrošinājumu.

Iepirkumu procedūrai nav jābūt sarežģītai tai jābūt skaidri definētai ar skaidri definētu iepirkuma priekšmetu un tehnisko specifikāciju. Jo sarežģītāku dokumentāciju sagatavojam, jo sarežģītāks kļūst pats process. Nav nepieciešams prasīt tādu informāciju vai dokumentāciju, kura nekādi neietekmē

3. Līgumslēdzēja izvēli attiecībā uz uzvarētāju, vai tā piedāvāto precī vai pakalpojumu.

4. Jebkuras prasības, kuras ir tikušas izvirzītas iepirkuma dokumentācijā kaut kādā mērā sašaurina personu loku, kuras varētu piedalīties iepirkumā, taču nepieļaujami ir nevis jebkuri, bet vienīgi nepamatoti konkurences ierobežojumi.

5. Iepirkuma ietvaros piedāvātās summas apiešana, slēdzot iepirkuma procedūrai sekojošu privāttiesisku darījumu par citu summu, nevar tikt

attaisnota ar pušu vienlīdzības vai privātautonomijas principu, jo tas ir pretrunā ar Sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju iepirkuma likuma (turpmāk – SPSIL) iepirkuma mērķi [5].

6. Nepieciešams skaidri noformulēt SPSIL [8] regulējumu, lai no tā teksta nepārprotami varētu secināt likumdevēja gribu attiecībā uz Valsts ieņēmumu dienesta (turpmāk – VID) lēmuma pieņemšanas laiku attiecībā uz nodokļu parādu neesamības pierādīšanu.

7. Jebkura būtisku iepirkumu līguma grozījumu izdarīšana, kas tajā nav paredzēta, ir pielīdzināma jauna iepirkuma līguma noslēgšanai, kam būtu piemērojami iepirkumu jomu reglamentējošie normatīvo aktu noteikumi.

8. Būtiskākais pārkāpums, kuru vajadzētu vērtēt pie izslēgšanas, ir iepriekšēja līguma izpilde vai neizpilde, nodokļu parādu esamība vai neesamība neaplicina uzņēmēja spēju izpildīt līgumā paredzētos darbus.

9. Uzvarējušam pretendents pretenzijas par līguma projektu ir nepieciešams izteikt iepirkumu procedūras laikā, kā arī papildus tam iepirkuma līgumā nav iespējams veikt grozījumus par labu uzvarējušajam pretendents.

Priekšlikumi

1. Pētījumā izvirzu priekšlikumu, papildināt SPSIL 48.panta (7) un (8) daļas redakciju. Šāds redakcijas papildinājums nepārprotami varētu liecināt par likumdevēja gribu attiecībā uz VID lēmuma par nodokļu parādu neesamības pierādīšanu pieņemšanas laiku. Tiktu paplašināts pretendentu loks dalībai iepirkuma procedūrā. Tā rezultātā tiktu izveidota konkurence, kura sniegtu iespēju pasūtītājam izvēlēties maksimāli labāko piedāvājumu ar saimnieciski izdevīgāko cenu.

Uzskatu, kas šāds regulējums dotu iespēju pretendents pierādīt to patiesos nodomus attiecībā uz dalību iepirkumā, papildus tiktu veicināta nodokļu labprātīga nomaksa, kā rezultātā valsts būtu ieguvēja. Uzskatu, ka normatīvā akta ierobežojums attiecībā uz aizliegumu iesniegt pieteikumu dalībai iepirkumā, ja uzņēmumam ir nodokļu parāds, nav uzskatāms par samērīgu ierobežojumu un nodokļu apmaksu veicinošu apstākli. Ir nepieciešams dot iespēju uzņēmējam pierādīt, ka tam ir iespēja nomaksāt nodokļa parādu, bet pasūtītājam ir jārada labvēlīgi un konkurenci veicinoši apstākļi, lai uzņēmējam būtu ticība, ka pastāv iespēja iegūt līgumu, bet ir jānomaksā nodokļu

parādi.

Jāsaprot viens, ka soda sankcijas, ko VID piemēro uzņēmējam par nodokļu parādu nesavlaicīgu apmaksu nav stimulējošas, jo nereti sankcijas, ko VID piemēro pret katru uzņēmēju ir subjektīvas un nesamērīgas. Uzskatu, ka šāds regulējums izskaustu situāciju, ka Pasūtītājs ir padarīts par kļūlnieku VID un pretendentu nodokļu norēķinos. Būtiski ir ļaut uzņēmējam iesniegt ne tikai izziņu vai EDS izdruku par nodokļu parādu neesamību, bet arī ļaut uzņēmējam iesniegt pierādījumu, ka tam ir nodokļu pārmaxsa, kura tiks novirzīta nodokļu parādu nomaksai. Latvijā lielākais vairums uzņēmēju ir PVN maksātāji, kuriem izveidojas PVN pārmaxsa, kura pēc likuma pirmkārt nosedz nodokļu parādus un tikai atlikums tiek ieskaitīts uzņēmēja kontā. Kāpēc gan šāds pierādījums netiek uzskatīts, kā viens no pierādīšanas līdzekļiem. Autores ieskatā galvenais izslēgšanas nosacījums būtu, ja uzņēmējam ir slikta reputācija un sadarbība ar citiem uzņēmējiem līdzīga pakalpojuma izpildē, jo nekvalitatīvāks pakalpojuma sniedzējs, jo mazsvarīgāks ir tā statuss attiecībā uz nodokļu parādu esamību vai neesamību.

2. Pētījumā izvirzu priekšlikumu, papildināt SPSIL 65.panta (7) daļas 1. un 2.punktu izteikt sekojošā redakcijā un papildināt ar 3.punktu. Pagarinot normatīvajos aktos noteikto nogaidīšanas termiņu, pretendentiem rastos iespēja iegūt papildus laiku, lai izskatītu līguma slēgšanas tiesību piešķiršanas lēmumu un izvērtētu, vai ir lietderīgi sākt sūdzības iesniegšanas procesu. Papildus tam, ja pretendents nolēmis iesniegt sūdzību nogaidīšanas termiņa laikā, tad pretendents ir pienākums informēt pasūtītāju ne vēlāk, kā septiņas dienas pirms nogaidīšanas termiņa beigām par lēmumu iesniegt sūdzību. Kā rezultātā pasūtītājam

būtu iespēja laicīgi plānot līgumslēgšanas termiņa pagarinājumu un tiktu ievērota privātpersonu tiesību aizsardzība attiecībā pret uzvarējušo pretendentu.

3. Nepieciešams izveidot koncentrēto piekritību, kas dotu iespēju izveidot iepirkumu strīdu risināšanas tiesnešu komisiju. Šādas speciālās komisijas izveide radītu iespēju, ka iepirkuma strīdi tiku skatīti ne tikai balstoties uz Latvijas tiesu judikatūru attiecībā uz iepirkuma strīdu risināšanu, bet arī tiktu ņemta vērā ES judikatūra un prakse, kura šobrīd netiek pietiekami izmantota.

Pētījumā izvirzu priekšlikumu izteikt SPSIL 77.panta (2) daļu sekojošā redakcijā: Pieteikums iesniedzams Administratīvajai Rīgas rajona tiesai. Pieteikuma un lietas izskatīšanai piemēro Administratīvā procesa likuma normas, tai skaitā normas par publisko tiesību līguma izskatīšanu tiesā, ciktāl šajā likumā nav noteikts citādi.

4. Pētījumā izvirzu priekšlikumu papildināt 77.panta (3) daļu. Pieteikuma termiņa samazinājuma rezultātā privātpersonai nebūtu iespējams ļaunprātīgi izmantot savas tiesības attiecībā pret pasūtītāju un pasūtītāju, ar kuru ir tikušas noslēgtas līgumiskās attiecības. Šāds termiņa samazinājums liktu pieteikuma iesniedzējam sūdzību par pārkāpumiem sagatavot savlaicīgi un papildus tam arī pasūtītājs tiktu savlaicīgi informēts par šāda pieteikuma iesniegšanu.

5. Papildinot SPSIL regulējumu ar alternatīvu soda veidu, tiktu dota iespēja pasargāt izpildītāju no zaudējumiem, kas iestātos, ja tiesa uzliktu par pienākumu pasūtītājam lauzt līgumu no tā noslēgšanas brīža jebkurā tā izpildes stadijā.

Papildināt 79.panta (1) daļu ar sekojošu teikumu: 4) piemērot soda naudu pasūtītājam no 5% līdz 10 % apmērā no noslēgtā līguma cenas.

Izmantotās literatūras un avotu saraksts

1. Publisko pakalpojumu iepirkumu likums. LR likums. 2006.gada 6.aprīlis, spēkā no 01.05.06., Latvijas Vēstnesis Nr.65(3433) 12.05.2016, ar pēdējiem grozījumiem 18.10.2018.
2. Sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju iepirkuma likums. Latvijas Republikas likums. 2017.gada 2.februārī, spēkā no 01.04.2017., Latvijas Vēstnesis Nr.36(5863) 16.02.17.
3. Atklātības jēdziens lietots, piemēram, Valsts pārvaldes iekārtas likuma (2.pantā, 10.panta piektā daļa). Valsts pārvaldes iekārtas likums, Latvijas Vēstnesis, 2002.gada 21.jūnijs Nr.94 (2669).
4. Iepirkumu uzraudzības birojs (2012) „Statistisko pārskatu apkopojums par 2011.gadā Latvijas Republikā veiktajiem iepirkumiem.” Secinājumu 1.1. punkts 29.lpp.
5. Džeina G. (2018). Dažas tiesu prakses atziņas (1.daļa) Žurnāls “Iepirkumi” Nr.6, 40 – 41.
6. Latvijas Republikas likums “Aizsardzības un drošības jomas iepirkuma likums”. Pieņemts: 13.10.2011. Publicēta: Latvijas Vēstnesis, 02.11.2011., Nr.173., spēkā no 16.11.2011.
7. [] Latvijas Republikas likums “Publiskās un privātās partnerības likums”. Pieņemts: 18.06.2009. Publicēta: 09.07.2009., “Zinotājs”, 16, 27.08.2009., Nr. 107 (4093), spēkā no 01.10.2009.

8. Latvijas Republikas Augstākās tiesas 2014. gada 31. oktobra sprieduma lietā Nr. SKA-221. (2014). 5. punktu. No Latvijas Republikas Augstākās tiesas Tiesu prakses apkopojums Publisko iepirkumu lietās 2004 – 2015.2015.Rīga

References

1. Law on the Procurement of Public Services. LR Law. 2006, April 6, in force from 01.05.06., Latvijas Vēstnesis Nr.65(3433) 12.05.2016, with the latest amendments 18.10.2018.
2. Law on the Procurement of Public Service Providers. Law of the Republic of Latvia. 02.02.2017, in force from 01.04.2017., Latvijas Vēstnesis Nr.36(5863) 16.02.17.
3. „Openness” concept as in e.g. State administration structure law (para. 2, clause 10 part 5). State Administration Structures, Latvijas Vēstnesis, 21.06.2002. Nr.94 (2669).
4. Procurement monitoring Office (2012) „Summary of statistical reports for purchases carried out in the Republic of Latvia in 2011. ”Conclusions 1.1. para. PP 29.
5. Džeina G. (2018). Some opinions from case law (Part 1) Journal “Iepirkumi” Nr.6, 40 – 41.
6. Law of the Republic of Latvia “Defense and Security Procurement Law”. Adopted: 13.10.2011. Published: Latvijas Vēstnesis, 02.11.2011., Nr.173., in force from 16.11.2011.
7. Law of the Republic of Latvia “ Public-Private Partnership”. Adopted: 18.06.2009. Published: 09.07.2009., “Ziņotājs”, 16, 27.08.2009., Nr. 107 (4093), in force from 01.10.2009.
8. Supreme Court of the Republic of Latvia Judgement of 31.11.2014. Case Nr. SKA-221. (2014). Para 5. From Supreme Court of the Republic of Latvia Collection of case law in Public Procurement Cases 2004 – 2015.2015. Rīga